

Plastic tasjes

Beleid

Nederland kent niet zoals diverse andere landen een verbod of belasting op het gebruiken of gratis verschaffen van plastic tasjes. Draagtassen en draagzakken zijn verpakkingen die sinds 1 januari 2006 moeten voldoen aan het Verpakkingenbesluit. Volgens deze wet zijn bedrijven ondermeer verplicht maatregelen te nemen zodat er zo weinig mogelijk verpakkingsmateriaal wordt gebruikt (artikel 3a).^[1] Maar dit streven naar afvalpreventie in deze wet is een verzameling dode letters; de wet wordt niet nageleefd en onze overheid laat het er maar bij zitten.

Het overheidsbeleid kent verder nog wel een aantal beleidsmaatregelen die effect zouden kunnen hebben op de milieugevolgen van het –overvloedig- gebruik van plastic tasjes. Tussen 2008 en 2013 kende Nederland een verpakkingenbelasting, maar voor een plastic tasje kwam die neer op hooguit enkele tienden van een cent. Sinds 2013 wordt een nog weer wat lager bedrag geheven door het Afvalfonds Verpakkingen. Het is niet realistisch om hiervan enig effect te verwachten op het gebruik van plastic tasjes. Dat zo'n heffing wel effectief is bij hogere bedragen bewijst bijvoorbeeld Ierland, met een belasting van 28 eurocent.

Afspraken met verantwoordelijke bedrijven is een tweede beleidsmaatregel gericht op het beperken van de hoeveelheid gebruikte plastic tasjes.

In de nieuwe Raamovereenkomst Verpakkingen 2013-2023 luidt één van de zogenaamde prestatiegaranties voor het vrijgeven van het statiegeldsysteem: "Afschaffing van gratis plastic draagtassen in supermarkten of vervanging door een duurzaam alternatief." (Paragraaf 1.7.e).^[2] Opmerkelijk is dat het hierbij uitsluitend gaat om supermarkten (en dan ook nog alleen bij de kassa's en alleen voor supermarktketens). In deze overeenkomst wordt ook onderzoek afgesproken naar maatregelen om plastic draagtasjes terug te dringen (Addendum § 5.1).^[3] Hierbij ontbreken echter zowel kwantitatieve doelstellingen als een concrete tijdsplanning.

Merkwaardig is verder dat ondanks de alleen maar toenemende problematiek van plastic tasjes eenzelfde magere afspraak werd gemaakt als ruim 20 jaar geleden. In het allereerste verpakkingenconvenant werd al afgesproken "Het op 1 juli 1991 stoppen met het gratis verstrekken van draagtassen in supermarkten. Dit zal in de tijd worden aangescherpt." Met recycling van falend beleid komen we er natuurlijk niet.

Mening Recycling Netwerk

1. Het gebruik van plastic tasjes moet drastisch worden beperkt om onnodige schade aan milieu en natuur te voorkomen.
2. Het ontstaan van zwerfafval van plastic tasjes moet worden voorkomen om dierenleed, plastic soup in de oceanen en opruimkosten te beperken.
3. Afvalverbranding van plastic tasjes moet zoveel mogelijk worden voorkomen om verbrandingsemissies en onnodig grondstofgebruik te beperken.
4. De Nederlandse overheid neemt onvoldoende maatregelen om het weggeven en gebruiken van plastic tasjes aan banden te leggen, het hergebruik te stimuleren en het zwerfafval te voorkomen.
5. De inzet van effectieve beleidsmaatregelen is noodzakelijk, zoals een verbod op gratis plastic tasjes en een heffing op de aanschaf van plastic tasjes.

Negen veelgestelde vragen

1. Hoeveel plastic tasjes worden er jaarlijks met het huisvuil weggegooid ?

Over de hoeveelheid op de markt gebrachte tasjes kan niet voldoende informatie worden verkregen. De jaarlijkse verkoop van plastic tasjes in Nederlandse supermarkten wordt geschat op 280 tot 560 miljoen tassen. Deze tassen wegen gemiddeld 25 tot 30 gram.^[4] Daarnaast wordt er minimaal een miljard lichte gratis zakjes van 3 tot 6 gram meegegeven.^[5] Onduidelijk is of deze hoeveelheid alleen van supermarkten afkomstig is of ook van andere verstrekkers, zoals op de markt of bij de groenteboer. Verder worden er veel relatief zware plastic tassen verstrekt door allerlei andere winkels, zoals kledingwinkels, warenhuizen, schoenenwinkels en bouwmarkten.

Omdat er onvoldoende bekend is over de hoeveelheid plastic tasjes die in Nederland op de markt wordt gebracht moeten we een schatting maken, gebaseerd op informatie over de hoeveelheid draagtasjes in het huishoudelijk restafval. We kunnen daarbij niet rekenen in het aantal plastic tasjes, maar moeten kijken naar het gewicht van de plastic tasjes in deze afvalstroom.

Plastic draagtasjes zijn sinds 2008 opgenomen als aparte categorie van de officiële monitoring ten behoeve van het Landelijk Afvalbeheer Plan. De sorteeraanlyse van het huishoudelijk restafval van 2011 rapporteert een aandeel van 1,2%, wat zou neerkomen op 45 miljoen kilogram.^{[6][7]} Bij dit cijfer passen de volgende kanttekeningen:

- eenzelfde berekening met cijfers van voorgaande jaren komt uit op 34 tot 48 kton;
- het resultaat van de sorteeraanlyse geeft een bandbreedte van circa 25%;
- er is veel discussie over de mogelijk noodzakelijke correctie van de bij sorteeraanlyses gemeten kunststofpercentages vanwege 'aanhangend vocht en vuil'. Sommige belanghebbenden claimen dat voor kunststof verpakkingen een gemiddelde correctie van 40 tot 50% nodig is. Eureco, de uitvoerder van de sorteeraanlyses, ging onlangs uit van een correctie met een derde. Hierbij moet worden bedacht, dat de omvang van de correctie afhankelijk is van de soort verpakking. Bij drankverpakkingen wordt bijvoorbeeld het gewicht van de achtergebleven drank apart gerapporteerd, omdat dit zelfs groter is dan het gewicht van de kunststof drankverpakkingen zelf. Wij nemen aan dat ook andere vormvaste kunststof verpakkingen relatief veel achtergebleven product bevatten en plastic draagtasjes minder.

Tegen deze achtergrond schatten wij de hoeveelheid plastic draagtasjes die wordt afgedankt met het huisvuil op 30 à 35 kton.

2. Hoe zit het met de recycling van plastic tasjes door die 'Plastic Hero' ?

De stroom gescheiden ingezamelde plastic verpakkingsafval uit huishoudens (vaak de Plastic Hero stroom genoemd) blijkt voor een groot deel uit draagtasjes te bestaan. In 2011 werd vastgesteld dat 29,8% van die afvalstroom bestond uit plastic tasjes.^[8] De totale omvang van deze afvalstroom (inclusief vervuiling) was toen 98 kton.^[9] Daarvan uitgaande werd er 29 kton plastic draagtasjes ingezameld. Wanneer we bedenken dat hier wellicht ook nog moet worden gecorrigeerd voor 'aanhangend vocht en vuil' kan de hoeveelheid plastic draagtasjes die via deze stroom wordt ingezameld worden geschat op 20 à 30 kton.

De uiteindelijke milieuwinst die wordt gerealiseerd met de inzameling van plastic tasjes als plastic verpakkingsafval is niet onbelangrijk, maar wel beperkt. Van

het ingezamelde LDPE-folie eindigt 37% als 'monostroom', 38% als 'gemixte stroom' en valt 25% uit. De uitgesorteerde stroom gemengd kunststofafval wordt hooguit verwerkt in laagwaardige producten zoals paaltjes en planken. De uitval wordt alsnog verbrand of als brandstof ingezet bij cementovens.^[8]

3. Welk deel van de afgedankte plastic tasjes wordt gerecycled?

Bij de inzameling van plastic verpakkingen blijkt men wat meer geneigd te zijn plastic flessen, flacons en andere vormvaste verpakkingen mee te geven dan flexibele (LDPE) verpakkingen. CE Delft geeft in haar onderzoek een 'responscijfer' voor LDPE-verpakkingen van 30%. Plastic tasjes worden over het algemeen van LDPE gemaakt. Het onderzoek geeft verder aan dat de respons van LDPE-draagtassen relatief laag is tov andere kunststof verpakkingen.^[8]

Deze observatie is in lijn met de in de vorige vragen besproken inzamelcijfers. Er worden sowieso meer plastic tasjes ingezameld met het restafval dan met de gescheiden inzameling van plastic verpakkingen. Daarbij moet nog wordt bedacht dat een niet onbelangrijk deel van de plastic tasjes verdwijnt in andere afvalstromen, zoals afval uit verschillende bedrijfssectoren, zwerfafval en ander reinigingsdienstenafval. Tegen die achtergrond is het zeer waarschijnlijk dat het recycling aandeel niet meer dan 30% is.

4. Wat gebeurt er met de plastic tasjes die niet als kunststofafval worden ingezameld, maar als 'gewoon' huishoudelijk afval' ?

De tasjes die in Nederland in het huishoudelijk restafval terechtkomen worden verbrand in een afvalverbrandingsinstallatie (AVI). Daarbij wordt een deel van de aardolie die nodig was om de plastic tasjes te maken weer gebruikt voor het maken van elektriciteit en warmte. Het grootste deel van de gebruikte aardolie wordt echter niet teruggewonnen maar gaat verloren. In de eerste plaats gaat alle aardolie verloren die als brandstof nodig was om van aardolie een plastic tasje te maken. In de tweede plaats zijn in een AVI de rendementsverliezen relatief hoog. De aardolie die als grondstof werd omgevormd tot plastic had in een gewone elektriciteitscentrale (met een hoger rendement) dus een stuk meer elektriciteit kunnen opleveren.

5. Supermarkten en winkels geven toch al minder plastic tasjes mee ?

Supermarkten hebben al twintig jaar geleden afgesproken binnen een jaar te "stoppen met het gratis verstrekken van draagtassen" en hebben dat vorig jaar weer opnieuw afgesproken. En diverse winkels, zoals bijvoorbeeld bouwmarkten, gaan tegenwoordig wat spaarzamer om met het weggeven van gratis draagtassen. Desondanks is de hoeveelheid plastic tasjes die in het afval terecht komt de laatste twintig jaar fors gestegen.

Verspreid door het land bestaan er verder allerlei initiatieven. Er zijn winkels en supermarkten die een tassenbol neerzetten waar mensen hun gebruikte plastic tassen in kunnen doen om ze door andere consumenten te laten hergebruiken.^[5] Diverse supermarkten halen (weer) de gratis kleine plastic tasjes weg bij de kassa's. Diverse kledingwinkels zijn overgeschakeld op papieren zakken. Tot dusver zijn dit echter geen maatregelen die hebben gezorgd voor een substantiële afname van de gebruikte hoeveelheid plastic tassen.

6. Veel mensen hergebruiken toch plastic tassen ?

Tja, het blijkt dat toch maar een klein deel van de plastic tassen wordt hergebruikt. In veel huishoudens worden stevige plastic tassen bewaard voor hergebruik. Maar veel tasjes en zeker de meeste kleine tasjes worden direct weggegooid. Gemiddeld wordt uiteindelijk slechts 1 op de 200 tasjes door de consument hergebruikt.^[10] Dat wil zeggen dat maar een heel klein deel, minder dan 0,5%, wordt hergebruikt.

7. Wat is het probleem met zwerfafval van plastic tasjes?

Een aanzienlijke hoeveelheid tasjes eindigt als zwerfafval. Het aandeel van deze tasjes in het zwerfafval op land is volgens onderzoek van Oranjewoud 5,6%, gemeten in stuks per 100 m².^[11] Het is lastig te schatten hoeveel zwerfafval er in totaal is. De bestaande schattingen lopen uiteen van 100 naar 170 miljoen kg. Wanneer de meting van Oranjewoud representatief is en het gewicht van een plastic tasje niet veel afwijkt van het gewicht van het gemiddelde stuk zwerfafval zouden er jaarlijks 5,5 tot 9,5 kton plastic tasjes in het zwerfafval terechtkomen. Dat lijkt ons echter een -veel- te hoge schatting, want dat zou betekenen dat meer dan 6% van de plastic tasjes als zwerfafval eindigt. Hoeveel het er werkelijk zijn kunnen we zelfs bij benadering niet zeggen.

Wat we wel kunnen zeggen is dat plastic tasjes in het zwerfafval een reëel probleem zijn, dat schade berokkent aan allerlei dieren op het land en in de zee en leidt tot forse kosten voor het schoonmaken van straten en waterwegen. Een aantal jaren terug is duidelijk geworden dat ook de plastic tasjes die in rivieren en daarna in de zeeën en oceanen terechtkomen wereldwijd voor grote problemen zorgen. Waterwegen raken verstopt en in het water breken de plastics af in steeds kleinere stukjes plastic, microplastics, die tientallen jaren blijven rondrijven. Ze worden uiteindelijk deel van de zogenaamde 'plastic soep' die een ernstige bedreiging vormt voor het leven in de oceanen.

8. Wat gebeurt er in het buitenland om het gebruik van plastic tasje te verminderen?

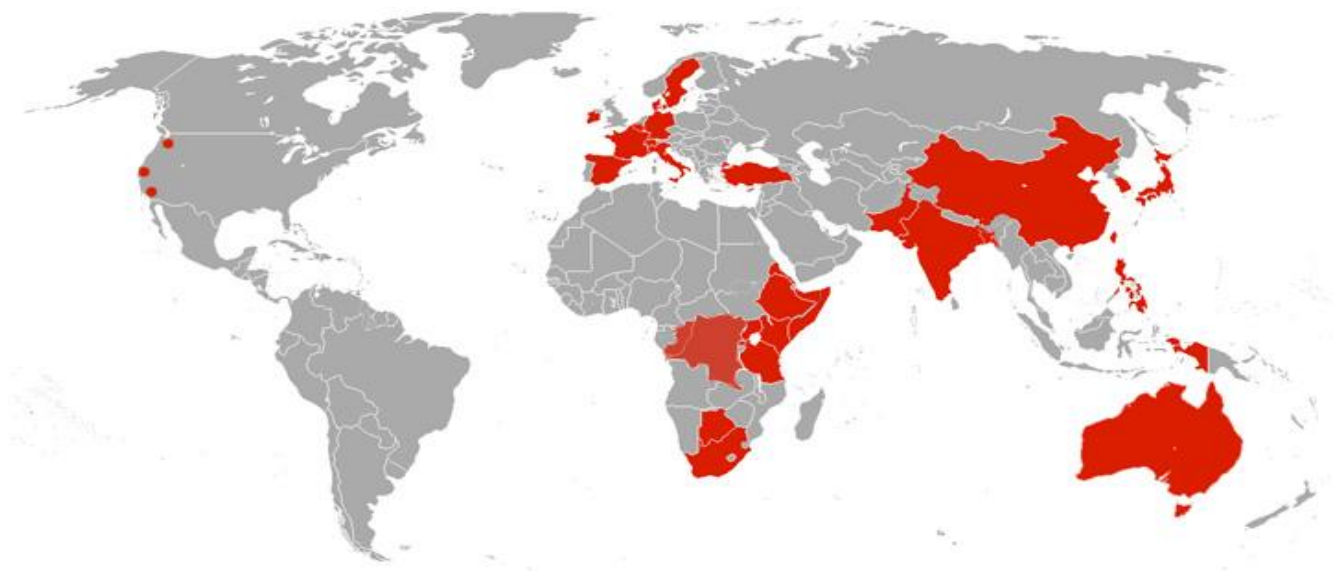
In veel landen wordt het gebruik van plastic tasje steeds meer aan banden gelegd. Ierland was vijf jaar geleden een voorloper met een belasting van 15 pence op plastic tasje. Inmiddels is deze belasting verhoogd tot 22 pence (28 eurocent) en is de afzet van plastic tasje met 95% afgenomen.

De laatste jaren staan plastic tasje in veel landen ter discussie en zijn maatregelen genomen of voorbereid: ^{[10][14]}

- In bijvoorbeeld België, Italië en Taiwan is ook een belasting op plastic tasje ingevoerd.
- In Italië, China en Zuid-Afrika geldt een verbod op lichte plastic tasje, naast een belasting op de zware. In Italië scheelt dit jaarlijks 20 miljard tasje!
- In andere Afrikaanse landen (Tanzania, Kenia, Uganda) gelden vergelijkbare maatregelen.
- Een verbod op plastic tasje geldt in steden in India (Mumbai) en Bangladesh (Dhaka), maar bijvoorbeeld ook in California (San Francisco, Los Angeles)

Een verbod en/of belasting is aangekondigd in Australië en Groot-Brittannië en wordt overwogen in Spanje, Frankrijk en Noorwegen.

Hieronder in rood de landen die stappen hebben ondernomen om plastic tassen uit te bannen: ^[10]

9. Welke beleidsmaatregelen zijn het meest effectief ?

Onderzoek naar verschillende beleidsinstrumenten om het gebruik van plastic tasje in te dammen leidde tot de volgende conclusies: ^[14]

- **Een verbod** op plastic tasje is streng, duur voor de stakeholders en zal moeilijk worden geaccepteerd door de maatschappij (consumenten)
- **Een heffing** op plastic tasje is duur, maar stuurt de keuze van consumenten om al dan niet een tasje aan te schaffen. Bovendien genereert de maatregel inkomsten van de verkoop van tasje.
- **Vrijwillige afspraken met supermarkten** zijn goedkoop, maar worden nauwelijks gehandhaafd en het effect in de vorm van verminderd gebruik van plastic tasje is relatief klein.

De slotconclusie van dit onderzoek was dat een economisch instrument, de heffing, de meest effectieve beleidsmaatregel is voor overheden om afvalpreventie van plastic tasje te realiseren.

Bronnen

- [1] Verpakkingenbesluit, 2005, Besluit Beheer verpakkingen en papier en karton, artikel 3, geraadpleegd op 28 oktober 2010
- [2] Raamovereenkomst Verpakkingen, 2012, Raamovereenkomst Verpakkingen en Verpakkingenbelasting, geraadpleegd op 29 juni 2012
- [3] Addendum Raamovereenkomst Verpakkingen, 2013, Addendum Raamovereenkomst Verpakkingen over de aanpak van de dossiers verpakkingen en zwerfafval voor de jaren 2013 t/m 2023, geraadpleegd op 24 januari 2013
- [4] IVAM, 2007, Evaluatie van de Tassenbol, I. Akker, E. Derijcke en B. Krutwagen, Amsterdam, juni 2007
- [5] Tassenbol, 2010, Burgerinitiatief De Tassenbol voor het hergebruiken van plastic draagtassen, C. Buitenhuis
- [6] Agentschap NL, 2012, Sorteertanalyses samenstelling van het huishoudelijk restafval 2011, Uitvoering afvalbeheer, januari 2012
- [7] CBS Statline, 2012, Gemeentelijke afvalstoffen; hoeveelheden in 2011, geraadpleegd op 12 december 2012
- [8] CE Delft, 2011, LCA: recycling van kunststof verpakkingsafval uit huishoudens, door M. Bijleveld, G. Bergsma, M. Otten en B. Krutwagen, Delft, november 2011
- [9] Nedvang, 2012, Website van Stichting Nedvang
- [10] Plastic Tas Vrij, 2012, Website van Stichting Plastic Tas Vrij
- [11] Oranjewoud, 2009, Een steekproef naar de samenstelling van het zwerfafval in stuks per m²
- [12] Eureco, 2012, sorteertanalyses huishoudelijk restafval
- [13] Milieu Centraal, 2012, Website van Milieu Centraal: zwerfafval en milieu
- [14] Universiteit Utrecht, 2012, Plastic Shopping Bags: An Analysis of Policy Instruments for Plastic Bag Reduction, Rachel Marie Miller